

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 6

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

19. MARCA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Sedemdesiatpäť rokov uplynulo od udalosti, ktorá položila Slovensko na mapu Európy a ktorou sa Slováci pripojili k ostatným vyspelým národom sveta ako rovnoprávny a rovnocenný člen.

Sedemdesiatpäť rokov je doba viac než troch generácií. Inými slovami: tí, ktorí preživali 14. marec 1939 ako dospelí ľudia, už nie sú medzi živými, a my, ktorí sme boli v tom čase dvanásťroční chlapi, sme dnes osemdesiatšedemroční starci.

Návrat do minulosti, k historickým dňom roku 1939, núti k nostalgickému zamysleniu, čo všetko nám bolo súdené prežiť. V rozpätí rokov, ktoré nás delia od 14. marca 1939, slovenský národ prechádzal vari najpohutejším obdobím svojej histórie. Zažil chvíle hlbokého poníženia, aby po ťažkých skúškach a mnohom utrpení dosiahol odmeny, ktorá prichádza tým, čo neprestali dúfať. Koleso dejín sa otočilo o celých 360 stupňov a po viac než päťdesiatich rokoch sa stredná Európa opäť zmietala v spoločensko-politickej kríze. A opäť prezieraví predstavitelia národa konali tak, ako ich predchodcovia v marci 1939.

Nič nie je takým presvedčivým odobrením 14. marca 1939 ako 1. január 1993, keď bola obnovená slovenská samostat-

Štrnásť marec...

nosť. V oboch prípadoch zákonití predstavitelia národa robili iba to, čo im diktovalo svedomie a zmysel pre zodpovednosť. Nie z vôle cudzích, ale z Božej vôle, nie z márnomyseľnosti jednotlivcov, ale z úsilia a túžob celého národa vznikla samostatná Slovenská republika v marci 1939 a z tých istých pohnutí bola obnovená v januári 1993.

Objektívny historik sa pri vyhodnocovaní udalostí okolo 14. marca nemusí nútiť do prílišnej veľkodušnosti, ani zamlčovať historické skutočnosti, ani okrášľovať jednotlivé podrobnosti, aby mohol vyhlásenie slovenskej štátnej samostatnosti smelo označiť

FRANTIŠEK VNUK

za výsostne pozitívny krok v histórii nášho národa. Ak totiž prijmeme univerzálne uznávanú zásadu, že samostatnosť je konečným cieľom každého národa, tak potom dosiahnutie tohto cieľa nemožno pokladať za nič menšie ako vrcholiaci bod vývojovej krivky jeho vzrastu a dozrievania. Takto hľadajú na svoje dni nezávislosti, dni osamostatnenia alebo oslobodenia príslušníci všetkých kultúrnych národov sveta a takto hľadajú na 14. marec 1939 aj všetci sebavedomí synovia a dcéry nášho národa.

Dnes už netreba nikoho presviedčať, že národ, ktorý bojuje za svoju slobodu a domáha sa svojho prirodzeného práva na samostatnosť, koná len svoju povinnosť. A kto koná povinnosť voči sebe, nedopúšťa sa krivdy voči nikomu. Kto sa v mene spravodlivosti domáha toho, čo mu neodňateľne patrí, nemôže nijako poškodiť záujmy iného. A ako by bolo urážkou zdravého rozumu dokazovať, že aj Slováci majú právo na samostatnosť, tak by bolo nemiestne cítiť vinu alebo sa dokonca niekomu ospravedlňovať za to, že sme ju 14. marca 1939 získali.

Slovenská samostatnosť bola, je a bude v súlade s prirodzeným právom, s platnými zásadami medzinárodného práva, so všetkými deklaráciami ľudských práv a základných ľudských slobôd, s neodcudziteľným právom národa riadiť si svoj vlastný osud.

(Pokračovanie na 5. strane)

Snímka: Ľubomír Kaľavský

www.kultura-fb.sk

Keď po bolševickom prevrate v Rusku geniálny spisovateľ Ivan Bunin písal o pomníkoch Judášovi, ktoré sa v krajine stali namiesto krížov, nikto neušiel, že raz v Amerike postavia pomník venovaný tomu najabsurdnejšiemu, čo by ľudskej mysli napadlo. Ak sa dovtedy kritizoval liberalizmus a ľudská sloboda bez mantinelov iba abstraktnou narážkou, že ak je všetko dovolené, potom je dovolené i zlo a chaos a teda i zločinci a satanisti by sa mohli dovoliť svojich práv, slobody názoru, vyznania a konania... Potenciálne sa stalo skutočným. V štáte Oklahoma na-ozaj vydali povolenie na stavbu pomníku Bafometovi, o ktorý zažiadala skupina miestnych satanistov. Vyše sedem

stôp vysoký monument zobrazuje diabla s capou hlavou sediaceho na kamennej doske, ku ktorému prichádzajú deti. Monument má byť doplnený o citáty z diel básnikov Lorda Byrona a W. Blakea a má údajne viesť k „súciťu so živými tvormi“. Monument je navrhnutý tak, aby si mohol návštevník „posediť v Bafometovom lone“. Satanisti tak reagovali na pomník Desatora, ktorí dali postaviť miestni kresťania pred budovu oklahomského Kapitulu.

Spojené štáty americké, ktoré sa v posledných desaťročiach profilujú ako ateistický štát, založený na rovnosti až takej „dôslednej“, že povýšila neexistenciu nad existenciu v ideológii, že ľudia si vo vierovyznaní budú najväčšmi rovni tak, že žiadne náboženstvo vyznávať nebudú, o sebe nedávno dali vedieť aj prehlásením, že biely kríž nad mestom San Francisco je nutné odstrániť, pretože porušuje rovnoprávnosť náboženstiev. Akiste by bolo potom dôslednejšie zrušiť i samotný názov mesta San Francisco, odkazujúci na veľkého svätca z Assisi. Rovnako by bolo treba zrušiť aj Saint-Louis, Los Angeles, štát Maryland a napokon i štát Louisianu, veď aj tá môže svojím názvom invokovať svätého francúzskeho kráľa Ľudovíta IX. či obe Caroliny, ktoré môžu pripomínať meno kresťanského panovníka Karola Veľkého.

Ako pozemský život, ktorý mnohí mária akoby mal trvať večne, raz dospeje do svojho konca, tak narázi na svoje hranice i „bezmedzná“ sloboda, ktorá aj tak poslúcha ľudský rozum, ľudské vášne alebo našepkávajúce diabla, hoci si nahovára, že v neho neverí. O tom svedčí prípad z minulého mesiaca, keď sa devätnásťročná satanistka z Pensylvánie priznala minimálne k 23 vraždám, ktoré vykonala kvôli satanskému rituálu. Odsúdená priznala, že za tieto skutky necíti vinu.

A tak prípad oklahomskej sochy Bafometa jasne nastoľuje otázku, ktorú moderný svet prehliada už celé

čiek, kariéry, vlastného vzhľadu, prestíže, intelektu či spoločenského pokroku... A mnoho pomníkov mu už bolo postavených aj v európskej architektúre - najmä v podobe pyramíd, ktoré sú súčasťou mnohých budov a zdobia mnohé stanice, parky i moderné kostoly, či v podobe obeliskov a stĺpov mieru rozmiestnených po Slovensku v 90. rokoch, ktoré čerpali svoju podobu z pohanských kultov, no v skutočnosti sú však pomníkmi slobodomurárov. Počas Veľkej francúzskej revolúcie sa znesväcovali kostoly a prerábali na sa tzv. chrámy Rozumu, kde sa uctieval Rozum. Bolo to však uctievanie satana. Tento

princíp vložil do úst diablovej V. Solovjov v diele Legenda o Antikristovi - diabol nežiada ani to, aby sme ho explicitne

vyznávali. Stačí, ak sa budeme klaňať sami sebe...

A tak sa so žiaľom dívame na stavbu pomníka, ktorý je urážkou i výsmechom pre celú civilizáciu, pre celý svet, lebo je kultom zla. Lebo sa klania tomu, kto nenávidí človeka a nenávidí Boha... Lebo zobrazuje diabla, ako k nemu prichádzajú deti - ale čo v skutočnosti chce diabol od detí? Aký je jeho pomer k tomu najčistejšiemu medzi ľuďmi, aký je jeho zámer s dušou dieťaťa? A tak prosíme americkú vládu, aby stavbu tohto pomníka nepovolila.

Tieto riadky nechcú vyčítať ateizmus výlučne USA - veď napokon sa ako mor šíri po celom svete. Tieto riadky chcú byť modlitbou za Spojené štáty. Aby ukázali všetok potenciál geniality, čo sa v nich ukrýva, aby z nich vyrástlo semienko evanjelia, ktoré bolo do nich sadené mnohými svätými kňazmi... Aby USA postavili pomník tomu, čo v sebe najväčšmi zrovnoprávnil všetkých ľudí a ktorý neprišiel svet ovládať, ale ho vyslobodiť. A ktorého najvyšším trónom neboli ulice Manhattanu, svetlá Hollywoodu, kasína v Las Vegas a Oválna pracovňa Bieleho domu, ale mnohými zavrhaný, posmievaný a mnohými už i zrúcaný a zakázaný ťažký kríž.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Satanov pomník

desaťročia. Ak hovorí o akomsi univerzálnom poriadku a univerzálnej rovnosti, celkom z nej vylúčil kritérium dobra, a teda Boha. Nemôžeme predsa klásť na roveň stavbu a búranie a tvrdiť, že obe činnosti sú rovnocennými prejavmi ľudského ducha. Nemôžeme klásť vedľa seba harmonickú melódiu a kakofonické zvuky a tvrdiť, že oboje je autentickým hudobným prejavom. Nemôžeme porovnávať nenávisť a lásku. Pokoru a vzburu. Sochu Micheangelovho Dávida a roztrúsené sušienky v galérii, ktoré akýsi umelec prehlásil za veľdielo. Nemôžeme dávať znamienko rovnosti medzi tým, kto stromy sadí a tým, kto v lese založil požiar. Nemôžeme rovnako odsúhlasiť výsledok $2+2=4$ a $2+2=5$. Nemôžeme dávať na roveň toho, kto človeka stvoril a kto ho spasil a svojou smrťou preňho získal najlepšie zo všetkých dobier - život večný; s tým, kto človeka pokúša, kto zabíja ľudskú dušu a často i telo a kto prináša človeku najväčšie zlo zo všetkých ziel - večné zatratenie.

Keď hovoríme o sochách diabla, treba povedať, že jeho americký pamätník nie je prvý na svete. Démona uctievali mnohé sekty a okultné lóže. Nevedomky mu staviame pomníky aj my sami - našimi zlými skutkami. Stavíme mu monument aj všetkým, čo povyšujeme nad Boha. Uctievaním štátu, mamonu, obchodných zna-

Kresba: Andrej Mišanek

Otvorený list

Rade pre vysielanie a retransmisiiu Sťažnosť na vysielanie RTVS

Dňa 17. februára 2014 si naša (!) verejnoprávna RTVS „akože“ pripomenula --a súčasne nepripomenula 150. výročie narodenia veľkého slovenského vlastenca, obetavého rodofuba, sociálneho pracovníka, kňaza, známeho vynálezcu a vynikajúceho maliara veľkých chrámových oltárnych obrazov, signatára Pittsburskej dohody a iniciátora miliónovej dolárovej zbierky na oslobodenie Slovákov spod uhorského jarma, rev. Jozefa Murgaša, narodeného 17. februára 1864.

Verejnoprávna RTVS odvysielala v tento deň vynikajúci dvojdielny slovenský televízny film REVEREND, ktorý vznikol v roku 1989 (ešte za bývalého režimu). Jeho tvorcovia priam zázračne skĺbili vysoké umelecké kritériá z dokonalou dokumentárnou výpoveďou. Excelentná réžia Miloša Pietora, vynikajúci spôsob snímania hlavného kameramana Mariána Minárika, s vtedy samozrejme vyrovnanými veľkými hereckými výkonmi, by si už samé o sebe zaslúžili hlavný vysielací čas.

Pokladáme však za do neba volajúcu neúctu a urážku, že vedenie RTVS zbabelo a iste zámerne pridelo filmu REVEREND čas od 9.15 do 12.00, keď vlastne nikto nemá kedy pozorne vnímať televízne vysielanie. Mládež je v škole, rodičia v práci. Navyše v hlavnom vysielacom čase v ten deň večer uviedla RTV :1 film John RABE o nemeckom obchodníkovi, ktorý v prvej tretine 20. storočia zachránil v Číne pred Japoncami desaťtisíce ľudí. Odvážny John Rabe si samozrejme zaslúži úctu, ale pretože sa jeho čin nespája s konkrétnym dátumom 17. februára, bolo vedenie televízie povinné zaradiť tento film v inom dátume. V žiadnom prípade však nie uprednostniť ho pred dôstojnou spomienkou na reverenda Jozefa Murgaša a význam jeho diela nielen pre nás Slovákov.

Ak by vedeniu verejnoprávnej RTVS naozaj išlo o pripomínanie významných slovenských osobností (a máme ich nemálo), ako jej to ukladá zákon (...ide o národnú, kultúrnu a vzdelávaciu inštitúciu!) nesprávalo by sa ako zbabelá macocha. Takto si vedenie RTVS predstavuje výchovu k dôstojnej hrdošti a sebedovomiu mládeže, rodičov a vôbec všetkých nás, Slovákov, občanov našej vlasti?!

Dôrazne preto žiadame Radu pre vysielanie a retransmisiiu, aby RTVS prikázala reprízovať film REVEREND v hlavnom, vopred avizovanom čase a súčasne, aby udelila vedeniu RTVS primeranú pokutu a pokarhanie.

EVA KRISTINOVÁ
čestná predsedníčka 1. MO MS

Odsúhlasené na schôdzi
1. Miestneho odboru MS dňa 24. 2. 2014
a na schôdzi Umeleckého odboru MS dňa 28. 2. 2014

mánu). Vyplýva to z prírody človeka ako samostatného jedinca ako aj spoločenského tvora. Človek sa ústrojne vraduje do spoločnosti, ktorú tvoria osobnosti s tými istými povinnosťami a právami, aké má on sám. Tak ako on sám si nárokuje právo na isté materiálne vlastníctvo, je povinný uznať to isté právo inému, čiže organizačným začlenením do spoločného obmedzuje svoj nárok, podriaďuje ho záujmom celku. Veď nijaký človek sám osebe nepredstavuje nekonečné množstvo hodnôt.

To je príklad citlivosti voči personálnemu. A naozaj, z empirie možno pozorovať, ako aj osobnosti podnikateľského sveta, napríklad T. Baťa, rozlišovali intuitívne dolnú a hornú hranicu, a aj keď právne vlastnil veľa, chápal vlastníctvo ako disponibilnú časťku na to, aby vytváral príležitosti pre iných, napríklad pre prácu.

CESTA K PERSONÁLNEJ HUMANITE

A KVALITATIVNEJ DEMOKRACII

Väčšina občanov Slovenska prichádza k záveru, že sa vývoj na Slovensku neuberá správnym smerom. Súčasný stav sa už nespája s novembrom 1989. V pomerne krátkom čase vznikli dva nové hodnotiace póly. Pozorovali sme dva druhy významných masových vystúpení. Prvé bolo proti ničomu, čo sa nazvalo Gorila. Založilo spoločné menovateľa, povedomie, pre niečo zlé. Druhé vystúpenie bolo za niečo dobré. Pochod za život v Košiciach začiatkom septembra 2013. Ten založil, alebo obnovil, povedomie dobra u tých, ktorým relativizmus ochudobňuje život. Ktorí pochopili, že znova je tu skrytý program, úsilie iba o nový výklad prirodzeného bez vzťahu k nadprirodzenému, ako ho v kultúre Európy zachovalo kresťanstvo. Znova sa mení pozícia ľudského subjektu. To sú dva významné póly, ktoré môžu pomáhať vytvárať reprezentatívnu skúsenosť, ktorá pomôže občanom posudzovať javy. Zakotviť osobné a spoločenské vedomie, aby ho nerozkolisali napätia medzi tým najhorším, čo človek zažil a tým, čo bolo pekné, alebo očakávaná pekného. Naopak, toto zakotvené vedomie môže pomôcť zachovať si integritu pri náporoch zhoršených životných podmienok. Táto nová reprezentatívna skúsenosť hľadá svoje kultúrne, umelecké, vedecké aj filozofické vyjadrenie, politické vyjadrenie. Nič z toho nepozorujeme. Je potrebné o to viac, že byť proti ničomu zlému zjednocuje viacej ako byť za niečo dobré. Možno to je základ farebných revolúcií. Tieto odstraňujú segmenty, ktoré zanechala zlá ideológia, ale neodstraňujú zlú ideológiu. Iba nanovo sa pokúšajú o jej aplikáciu. V zmenenom scenári. Všimnime si, že sice môžu poukázať na nejaké zlo, ale na povznesenie spoločnosti to nestačí. Byť proti ničomu zlému znamená iba dialektické dobro. Iba toľko dobrého, koľko sme identifikovali zlého a to je málo. Takto sa môže spoločenský vývoj ukrátiť o to čo bolo nazvané ako hermeneutika. Spôsobilosť rozpoznať pravý obraz javu. Pretože tieto dve obranné reflexie občanov majú mimo iné aj hermeneutický obsah. Sú tvrdením, že aktéri Gorily nesprávne vysvetľujú ľudskú subjektivitu. Podobne účastníci pochodu za život tvrdia, že nesúhlasia s tým ako ich chce vysvetľovať kultúra smrti. Nenancujú svoj názor, iba bránia, aby sa nezopakovala tragédia novej totality s iným obsahom. Bránia sa tomu, aby nejaká menšina nebola zlou politikou vybavená nad právami.

Neboli to prepojené vystúpenia. Ani ľudia prejavujúci svoje stanoviská v týchto vystúpeniach zrejme neboli tí istí. Ale obidve vystúpenia významovo súvisia s hľadaním mravného vedomia pre celú spoločnosť. Obidve vystúpe-

nia môžu byť príspevkom k požiadavke voči priamej demokracii. Kvalitatívnej demokracii. Kvalitatívna demokracia čerpá z kresťanstva pre občiansky princíp. Kresťanstvo nevylučuje občiansky princíp, iba kvantitatívna demokracia hlása, že občiansky princíp vylučuje kresťanstvo. Že je na nadprirodzenom nezávislý. Prirodzené stráca kompas a veci sa predradzujú pred ľudí. Cesta hermeneutiky, hľadania zmyslu a cesta pravosti existencie zarastá trávou, prestáva sa používať. Ustáľuje sa iba všeobecná rozprava o niečom - ako stereotyp, ako niečo bez vzťahu k ľuďom. Príbúda neľudskosti.

Stále viacej ľudí chce personálnu humanitu, kde osoba je pred vecami. Mnohí zastrašujú návratom k ideám marxizmu. Chýba politická vôľa nazrieť na vypuklé spoločenské nedostatky napríklad cez optiku encyklik. Naviac platí o socializme to čo o ňom napísal už v polovici dvadsiateho storočia J. Maritain v knihe Kresťanský humanizmus, že v čase nespravodlivosti kapitalizmu, ktorá volala do neba, bol istou nádejou, a preto o to trpkéjšie sú sklamanie z jeho zlyhania. Nežná revolúcia bola skôr prejavom tohto sklamanie.

Novembner 1989 nebol podnetom ani pre slovenskú štátnosť. Táto nezaložila dobre fungujúce inštitúcie. Ale slovenská štátnosť vznikala, v čase kedy európske inštitúcie sú v kríze, ako na to poukazujú aj západní filozofi, politológovia, ako na príklad Monet v knihe Prečo existujú národy, kde obhajuje význam národov. Konštatuje: „Lahostajne pozeráme, ako sa náš politický život rozkladá, pretože sa živíme ilúziou o nejakom zjednotenom ľudstve, ktoré bude držať pohromade bez akékoľvek politickej formy. A už dávno nevieme, čo si počať s náboženstvom“. Alebo Ferguson v knihe s príslovečným názvom: Veľká degenerácia, myslí tým európske inštitúcie, konštatuje podobne ako Monet, že je to kríza zastupiteľských vlád, ktoré občania volia, ale oni ich nezastupujú. Môžeme povedať, že neplatí to známe, ktoré vyslovil Montesquieu, že sú obdobia, kedy osobnosti zakladajú inštitúcie a obdobia, kedy inštitúcia vychovávajú osobnosti. Dnes vládnu systémy. Človek iba funguje, ale stráca sa mu jeho existencia. Európske Ja sa neutvára, ako by sa malo. Je redukované. Európske elity nemajú dostatok potrebnej hermeneutickej spôsobilosti a zužujú ľudskú realitu iba na tú jej časť, ktorá je tvorená spoločnou, rečou, spoločenskou rozpravou bez vzťahu na osobné, na existenciu, na význam, na nadprirodzené, reagujú diskurzom na všetko bez rozdielu a zdá sa, že chcú nahradiť ďalšie tri cesty vývoja európanstva. To vyzera, že je to dnes tak. Príkladom je uviaznutie v ilúzií ideálu poznatkovej spoločnosti, ktorá má byť udržiavaná neosobným systémom poznatkov. Európanstvo a európska spoločnosť ako celok je utváraná iba prvou cestou, paradoxne si vytvára dôvod pre relativizáciu. Aké je riešenie. Ako vždy na ostáva na pleciah národov. Ony samy musia objaviť povahu svojej autentickéj existencie a rozvíjať vo svojom prostredí hermeneutiku, objavovať pravosť či nepravosť svojho príbehu.

Slováci sa musia postaviť zásadne proti praktikám implementovania im pocitu viny zvonku, ale aj zvnútra od tých, ktorí vždy dobre žili za jeho zapredávanie. A to aj v tvári tvár novej moci stuhnutej rozpravy o európanstve s víziou, že to bude bez európskych národov. Lebo môžu byť medzi prvými, ktorí začnú zanikať a uvoľňovať tak tento cenný stredo-európsky priestor. Obranné reflexie, ktoré pozorujem sú nádejou, že napriek problematickej slovenskej politike k tomu najhoršiemu nedôjde.

STANISLAV HVOZDÍK

(Pokračovanie z 1. strany)

Žiaľ, na tomto nedokonalom svete to býva tak, že ľudské práva a vznešené humanitné princípy je vždy ľahšie vyhlasovať, než ich uskutočňovať. Ba často tí, čo sa najviac nimi oháňajú, keď ide o ich záujmy, nie sú ochotní veľkodušne priznať ich aj svojim mladším bratom, chudobnejším susedom, slabým a menej vyvinutým národom, či už v bezprostrednom susedstve, alebo ďaleko za oceánmi. Tento národný egoizmus veľkých a silných bol príčinou, že nie všetky európske národy dosiahli svoju štátnu samostatnosť v tom istom časovom období. Väčšie a mocnejšie národy si ju vedeli zaistiť pred storočiami, slabšie a menšie národy len v 20. storočí a niektoré národy musia o samostatnosť zápasit' ešte aj dnes.

Žijeme veru v nedokonalom svete...

Slováci mohli uskutočniť svoje národné túžby až r. 1918, keď na troskách mnohonárodných monarchií ako Rakúsko-Uhorsko a cárske Rusko vznikali nové národné štáty. V revolučnom vlnobití, v ktorom sa zmietala celá stredná a východná Európa, Slováci spojili svoje životné osudy s bratským národom českým v spoločnom štáte.

Udalosti však ukázali, že ani bratské príbuzenstvo, ani podobnosť reči, ani puto slovenskej vzájomnosti neimunitujú väčší národ pred nerestami moci a pred pokúšaním jej zneužívania. Slováci to pocítili na vlastnej koži. Je celkom pochopiteľné, že neboli spokojní, najmä keď sa stále zväčšoval rozdiel medzi tým, čo sa im sľúbilo a tým, čoho sa im dostávalo.

Ale keby aj naše spolužitie s Čechmi bolo ideálne, anjelsky dokonalé a po každej stránke nezištné, nemohlo trvať naveky. Politický vývoj a dospievanie národa sa nemohli zastaviť r. 1918. Ten revolučný pohyb, ktorý viedol k rozpadu Rakúsko-Uhorska, sa neskončil vznikom Česko-Slovenska, Juhoslávie a iných nástupníckych štátov. Pokračoval nezadržateľne ďalej a jeho celkom normálnym a prirodzeným výsledkom bol rozpad Česko-Slovenska i Juhoslávie v predvečer a počas

II. svetovej vojny. Umelé pokusy obnoviť existenciu týchto neosvedčených štátnych útvarov po vojne boli vopred odsúdené na neúspech. Dnešná Európa je toho najpresvedčivejším dôkazom. Vznik národných štátov, ktorých je dnes v Európe toľko, ako nikdy predtým, bol zákonným vývojovým procesom, ktorý bol z historického hľadiska predpovedateľný ako východ slnka ráno a príchod jari po zime.

Osamostatnenie Slovenska v marci 1939 bolo teda celkom normálnou výslednicou prirodzeného národného vývoja. Vo svetle tejto skutočnosti sa 14. marec 1939 javí ako jasný prelomový bod našej his-

tovala veľmoc, ktorá v roku 1939 bola rozhodujúcou silou v stredo-európskom priestore.

Štrnásly marec - ako povedal Dr. Jozef Tiso - „vyviedol národ z pocitu menejcennosti a pomohol mu priniesť dôkaz sebestačnosti mravnej i hospodárskej. Túto skutočnosť nikto nemôže vymazať z dejín, zo života slovenského národa“.

Postoj k 14. marcu by nás mal všetkých spájať v myšlienke, že v tom podstatnom a pre život národa prepotrebnom, sme všetci za jedno. Bohužiaľ ani po 75 rokoch nie je tým zjednocujúcim tmelom, ktorým by mal byť. Naďalej zostáva skúšobným kameňom, ktorý oddeľuje seba-vedomých od neistých, bedlivých od neprebudovaných a živých od živočiach.

Najtragickejším obdobím našich moderných dejín boli istotne roky bezprostredne po vojne, keď Národný súd a ľudové súdy bezohľadnou aplikáciou brutálnej moci, podľa barbarskej zásady beda premoženým a podša protiidského princípu, že kto má moc, ten má aj

právo, vynášali rozsudky, proti ktorým nebolo odvolania. V nich nehorázne vyhlasovali vernosť záujmom národa za zločin, vytvorenie vlastného samostatného štátu za vlastizrady, legitímnych vykonávateľov vôle ľudu opuncovali biľagom agentov v službách cudzej mocnosti. Títo ľudia a ich ideologickí potomkovia medzi nami, aj dnes v tlačí a v ostatných masmediách chrlia tie isté živé obvinenia, ktorými špinili tento symbol samostatnosti od roku 1945. Štrnásly marec je im trňom v oku; je im znepokojujúcou výčitkou svedomia, ktorú chcú zahľusť argumentáciou vypožičanou od našich nežičlivcov.

V neistotách tohto sveta jedno je isté: triumf lži a krivdy, čo ako krutý a neúprosný, je vždy len dočasný. A keď v slovách štúrovského básnika opäť „za stôl zasadne pravda môjho ľudu“, aj 14. marec, tento „diamant, ktorý v hrude nezhnije“, aj keby mal v nej ležať ešte ďalších 75 rokov, sa zaskvie v tej nádhere a bude sa tešiť tej účte, ktorá mu zaslúžene patrí.

O tom nech nikto nemá ani najmenších pochyb.

FRANTIŠEK VNUK

Štrnásly marec...

tórie. V tento deň poslanci slovenského snemu stáli pred výberom medzi bytím a nebytím, medzi samostatným životom vo vlastnom štáte alebo otrokcou existenciou pod nadvládou cudzích. Volili samostatný život. Toto ich rozhodnutie má v sebe toľko mravnej, národnej i všeľudskej hodnoty, že prevyšuje a zatieňuje aj tie sprievodné zjavy vzniku a existencie prvej Slovenskej republiky, ktoré neboli po každej stránke dokonalé.

Podiel Nemecka na vzniku Slovenského štátu netreba dramatizovať, treba sa na skutočnosť pozrieť tak, ako to robia inde. Vzdelaní Američania vedia, že britské kolónie v Severnej Amerike by sa neboli osamostatnili roku 1776 bez aktívnej pomoci monarchie Francúzska; židovskí intelektuáli na celom svete vedia, že bez podpory Stalinovho Sovietskeho zväzu by nebol roku 1948 na Blízkom východe vznikol štát Izrael. Ale nijako im to neprekáža, aby si dôstojne uctili a hrdo sa hlásili k svojmu národnému sviatku. Iba Slovensku je ešte aj dnes niekoľko neosvietených a zakomplexovaných jednotlivcov, ktorým vadí, že pri vzniku Slovenského štátu asis-

ANDREJ FERKO: - Tak ozaj, cítiš sa slobodný?

JOZEF MIKLOŠKO: - Áno, cítim sa. Solženicyn sa cítil slobodným aj v sibírskom vyhnanstve. Sloboda, to je pocit radosti zo života, tvorivého napätia a možnosti šance, využitie ktorej závisí od teba. Dôležité je aj zdravie a dôstojný život, mierou slobody je aj materiálne zabezpečenie. Spokojný a slobodný človek môže byť aj chorý a chudobný, vyžaduje si to však múdrosť a zrelosť. Dnes máme slobodu a možnosti, o ktorých sme za komunistov nesnívali. Na druhej strane sa na nás kladú stále väčšie obmedzenia, sme manipulovaní reklamou, médiami, politikou, financiami, slobodnosťou a závislosťou. Kto chce zostať sám sebou, napriek životu v stáde, môže si život zariadiť podľa svojich predstáv. Platí to najmä v dôchodku, keď dostanete do daru viac času na realizáciu svojej slobody. Celý život sa na to treba pripravovať, je to nádherná, ale krátka doba.

ANDREJ FERKO: - Prečo si sa rozhodol pre matematiku?

JOZEF MIKLOŠKO: - Bol som všestranný športovec, v skoku o žrdi som bol dorastenecký majster Slovenska a rekordér. Chcel som študovať na Pedagogickej fakulte slovenčinu a telocvik. Tam ma nezobrali a v septembri 1956 bola voľná iba matematika a chémia. Po skončení školy som rok učil na gymnáziu v Nových Zámkoch. Po sedemdesiatdvojdňovej vojne som v r. 1963 nastúpil do Ústavu technickej kybernetiky SAV, kde som vedecky pracoval do r. 1990. Na UK som skončil štúdium vedeckého smeru numerická matematika. Smer života mi teda určila náhoda. Matematika a šport vo mne rozvinuli vlastnosti, ktoré sa mi zišli: trpezlivosť, výdrž, húževnatosť, systematickosť, ale aj rýchle rozhodovanie, abstraktné myslenie, štruktura-

lizáciu poznatkov a asociatívny prístup k nim.

ANDREJ FERKO: - Čomu ta naučili študenti?

JOZEF MIKLOŠKO: - Veda si vyžadovala plného človeka: štúdium, publikácie, konferencie, cestovanie do zahraničia. Asi dvadsať rokov som externe učil vo vyšších ročníkoch na UK v Bratislave, viedol diplomovky, doktorské a kandidátske práce. Moje prednášky boli špecializované, s menej poslucháčmi, snažil som sa nebyť suchár. Styk s mladými ľuďmi prináša veľa, človek zostáva mladý. V r. 1996-1999 som učil na Katedraticko-pedagogickej fakulte v Ružomberku. Aj keď úroveň tam bola nižšia, na študentov si spomínam v dobrom, boli z Oravy, Spiša a Východu, skromní a srdeční. Najkrajší pre mňa však bol školský rok 1960/61, keď som učil na gymnáziu v Nových Zámkoch. Nedávno sme mali päťdesiatročnú stretávku, priznali sme sa k vzájomným zamilovaniam, naše vzťahy sú doteraz srdečné. Dlhé roky, donedávna, som viedol aj atletické krúžky na základných školách. Som rád, keď sa ku mne žiaci a študenti po rokoch hlásia.

ANDREJ FERKO: - Aká je pravda o emigrácii mladých špecialistov zo Slovenska?

JOZEF MIKLOŠKO: - Starý priateľ mi raz povedal, že všetko dokáže odpustiť komunistom, ale to, že mu nedovolili cestovať po svete, im neodpustí. Ako vedec som sa občas dostal za hranice, aj na Západ, ale vždy si to vyžadovalo veľa energie a dlhý, nerovný boj s úradmi. Mladí musia cestovať, študovať, poznať svet, vedieť reči. Nemali by však po vyštudovaní u nás zdvihnúť kotvy a odísť navždy. V zahraničí často robia dobre platené, ale nekvalifikované práce. Pe-

niaze nie sú všetko, nemusíme rýchlo všetko mať. Človek, ktorý prežil roky vonku, by sa raz mal vrátiť domov a skúsenosti tu uplatniť. Rešpektujem aj tých, čo sa rozhodli navždy zostať vonku, ale ani potom by nemali zabudnúť na domovinu. Žiaľ, väčšinou sú pre Slovensko stratení, a preto ich „rady a kritiku“ beriem iba s rezervou.

ANDREJ FERKO: - Ktorý je tvoj najvýznamnejší vedecký výsledok?

JOZEF MIKLOŠKO: - Odpoveď bude nudná. Do r. 1989 som publikoval 65 pôvodných vedeckých prác, z toho 25 v zahraničí. To si vyžadovalo roky práce a recenzovania. Bol som autor a editor 5 monografií, tri z nich vyšli v zahraničí (Holandsko, Nemecko a ZSSR). Publikoval som asi 60 populárno-vedeckých článkov. Z vedeckých prác sa najviac citovali metódy na numerický výpočet integrálov z rýchlooscilujúcich funkcií, rýchle algoritmy lineárnej algebry a paralelné výpočty na superpočítačoch. V r. 1976 ma prof. J. F. Traub pozval na dvojmesačný vedecký pobyt do Carnegie Mellon Univerzity v Pittsburgu, bolo

tače a najmä internet mi veľmi uľahčujú prácu, bez nich by som si ťažko vedel predstaviť svoj život.

ANDREJ FERKO: - Kedy a o čom si naposledy písal v samizdate?

JOZEF MIKLOŠKO: - Za totality som písal rôzne klepanice na starom písacom stroji, originál a 1-2 kópie bolo treba spáliť, aby sa zdroj nedal identifikovať. Neexistovali dostupné xeroxy, tlačiarne, internet. Rádioaktívne články, za ktoré sa dalo dostať do Jáchymova, som písal do samizdatu Rodinné spoločenstvo, ktoré sa tajne rozmnožovalo cyklostylom a ďalej šírilo. Koho chytili, mohol ísť aj do basy. Slovo malo vtedy silu, komunisti sa ho báli. Dnes má prístup k výrobe samizdatu každý, aj keď sila argumentov silno poklesla. V internete si môžete napísať a rozširovať čo chcete. Aj sedem svojich literárnych kníh som si vydal sám vo svojom vydavateľstve DACO. Najprv som ich dlho písal, potom vydal, sám distribuoval a ako hovoria moje deti, aj sám čítal. Cez moje ruky a ruky mojich detí prešlo asi 30 tisíc exemplárov týchto kníh. Boli

tor, ktorý urobil zo sv. Cyrila a sv. Metoda našich vierozvestov a aj mučeníkov. 270 rokov potom Husák pochopil, aj po neúspešnej federácii po r.1968, že štátne a cirkevné hranice Slovenska musia byť kvôli budúcnosti jednotné. Aj Pavol VI. to pochopil, vo Vatikánskych archívoch je to zapísané. Bol pri tom aj kardinál Casaroli, ktorého kvôli jeho zmierlivým postojom ku komunizmu sme neveľmi uznávali. Jeho odmenou bolo veľkolepé prijatie v r. 1985 na Velehrade, ktoré za jeho života už isto nič neprekonal. G. Husák, ktorý mal veriacu mamu a pochádzal z katolíckej Dúbravky, musel mať aj výčitky svedomia kvôli likvidácii cirkvi v 50. rokoch, aj kvôli násilnému priradenie gréckokatolíckej cirkvi k pravoslávnej. Chcel sa teda v tomto smere rehabilitovať. Boh sa mu odplatil tým, že tesne pred smrťou mu poslal do cesty kňaza.

ANDREJ FERKO: - Čo pre teba znamená, že ťa voliči prekrúžkovali do parlamentu?

Po 20 rokoch som sa vrátil do NR SR. Prispelo k tomu mojich sedem li-

Cítiš sa slobodný?

Spisovateľ Andrej Ferko sa pýta jubilujúceho poslanca NR SR Jozefa Mikloška

Každý pozná Jozefa Mikloška, bývalého podpredsedu vlády ČSFR a veľvyslanca SR v Taliansku, dnes poslanca NR SR. Pri príležitosti jeho životného jubilea - sedemdesiatich piatich narodenín (nar. 31. 3. 1939) mu pre Kultúru položil otázky spisovateľ, dramatik, zásadový publicista, vysokoškolský pedagóg Andrej Ferko.

to svetové centrum paralelných výpočtov a zložitosti algoritmov. Doma sme potom na tejto téme pracovali viacerí, s pôvodnými výsledkami, ktoré si svet všimol. Revolúcia prerušila túto prácu v tichu knižnic. V novembri 1989 som na Matematickom ústave v Pise vymyslel nový algoritmus v článku *New fast parallel algorithms for pipelined and systolic calculations for band-diagonal systems of linear equations*. Po návrate domov prišiel november a tento výsledok už neuzrel svetlo sveta. Aj dvestopäťdesiatstranová kniha Počítače s umelou inteligenciou, ktorú som dokončil v r. 1996, zostala na povale. Nikdy tiež nezabudnem na štipendium Alexandra von Humboldta v Mníchove, kde som postupne strávil dva veľkorysé vedecké roky.

ANDREJ FERKO: - Aký máš vzťah k výpočtovej technike?

JOZEF MIKLOŠKO: - Presedel som pri nej veľa hodín. Najprv ako matematik, teraz ako denný užívateľ. Počítače boli, sú a budú mojou lopatou. Pri nástupe do SAV som vášnivo programoval na počítači z NDR ZRA-1, potom na dánskom GIERE a nakoniec na americkom PDP. Overovanie svojich teoretických výsledkov som si robil sám, mnohým som programoval vedecko-technické výpočty. Riaditeľom ÚTK SAV bol vtedy Š. Petráš, neskôr I. Plander, špičkoví odborníci a organizátori. Najmä akademik Plander fančil matematikom, bol čas, keď som bol vedúcim odboru, v ktorom pracovalo 50 ľudí, čo nám „zaviedli“ aj významní matematici z Prahy. Dnes používam počítač denne viac hodín. Som činný na facebooku, píšem blogy, články, knihy, mám svoju stránku www.jozefmiklosko.sk. Texty, fotografie a videá si spracúvam sám. Počí-

lacné, niektorí knihkupci ich hneď dávajú do regálov Lacné knihy. Spolu s rodinou sme zorganizovali po Slovensku asi 150 kultúrnych večerov, ak sme niečo predali, mali sme na benzín. Vydavateľstvo DACO zaniklo mojim zvolením do parlamentu.

Andrej Ferko: - Mal pravdu Husák, keď tvrdil, že reálne hnutie odporu nebola Charta, ale kresťanské hnutie?

Mal. „Tajná“ či „podzemná“ cirkev bolo rozlezená po rodinách, školách a úradoch, bola neviditeľná a teda nezničiteľná. Bola silná a akčná, nebála sa konať, aj keď nemala politické ambície. Účasť státisícov na púťach bola pre komunistov šokom. Naraz tu bol priestor slobody, na ktorý mali malý vplyv. Husák sedel v 50-tých rokoch 8 rokov vo väzení spolu s mnohými biskupmi, kňazmi a teológmi, všeličo od nich pochytal. Ak k tomu pripočítame neskoršie reportáže Antona Hlinku z Hlasu Ameriky a Slobodnej Európy a pašovanie stoviek tisíc zakázaných „náboženských“ kníh na Slovensko prostredníctvom jeho „turistov“, pochopíme, že Slovensko bola vtedy privilegovaná krajina. Keby komunisti pochopili, že boj proti „neexistujúcemu“ Bohu je márný, že prenasledovanie kresťanov je kontraproduktívne a netolerancia voči iným názorom - „kto nie je s nami, je proti nám“ je nezmyslom, vývoj by sa možno vyvíjal celkom inak.

ANDREJ FERKO: - Rím vyčlenil Slovensko ako entitu už v roku 1707, cirkevnú provinciu zariadil až Husák v r. 1977. Máš pre tieto paradoxy nejaké vlastné vysvetlenie?

JOZEF MIKLOŠKO: - 844 rokov pred rokom 1707 sa začal boj o tento pries-

terárnych kníh, denná práca na internete, blogerstvo, diskusia, články a facebook, aj rozhlasové debaty na rôzne témy. V lacnej kampani ma podržali najmä seniori. Mal som tri billboardy na dva týždne na neatraktívnych miestach, jeden stál 120,- Eur. Vytlačil som si 5000 letákov, KDH vytlačilo 1000 podpisoviek, na svoju stránku som dal články a videá. Keď syn lepil malé plagáty, babka sa ho opýtala: „Ak Jozef ešte žije, budem ho krúžkovať!“ Poslal som asi 500 SMS, 2000 majlov, klubom seniorov listy. Letáky som hádzal do schránok iba vo Svätom Jure. Psy štekali, takže manželka vedela, kade chodím. Vo volebnú noc, čím boli čísla KDH horšie, tým sa moje preferencie zlepšovali. S 9471 preferenciami som z 34 miesta poskočil na ôsme. Zasa sa môj život otočil iným smerom. V parlamente som rád, mal som doteraz 240 vystúpení, vyjadrujem sa politicky nekorektné, kladím otázky a interpelujem vládu. Navivne som dúfal, že nový parlament bude iný ako predošlý, že keď bude opozičný návrh dobrý, schváli ho. Ak sa Slovensko nezjednotí, neprežije oragan, v oku ktorého sa nachádzame.

ANDREJ FERKO: - František Liszt spoluorganizoval v Ríme v r. 1867 mileniárne oslavy, jeho podiel skrýva Vatikánsky archív. Aké máš priority k bielym miestam našich dejín?

JOZEF MIKLOŠKO: - O tých oslavách v Ríme veľa neviem. Ak o tejto Lisztovej činnosti je niečo v Tajnom vatikánskom archíve, dávno sa to mohlo nájsť a publikovať. Tieto archívy otvorili za pápeža Leva XIII. v r. 1881, v súčasnosti sú bádateľom sprístupnené dokumenty pontifikátu Pia XI. do februára 1939. S veľkým záujmom sa očakáva, že v tomto roku sa

Keď sa vysloví meno španielskeho maliara Salvadora Dalího, mnohí si jeho osobu spoja s extravaganciou, búrlivým životom umeleckého génia, s nápaditosťou balansujúcou medzi horúčkovitou snahou o vynájdenie nových umeleckých foriem a pokúšením k zvrhlosti. Niektorí si ho spoja s jeho nepokojnou mladosťou, s okruhom španielskych surrealistických a ľavicovo orientovaných autorov, prípadne s intenzívnym priateľstvom s básnikom G.G. Lorcom popraveným počas Španielskej občianskej vojny. Málokto však vie, že po tomto vypätom živote nastalo obrátenie a Dalí sa vrátil ku Katolíckej cirkvi a stal sa verným umelcom Francoho Španielska.

Dalí zaujal na rozdiel od Lorcu počas Španielskej občianskej vojny neutrálny postoj. Keď sa roku 1948 presťahoval z Katalánska do Španielska, okomentoval to slovami: „Prichádzam navštíviť dvoch veľkých vodcov. Prvým je Francesco Franco. A druhým Diego Velázquez.“ Aj napriek svojej povahe búrlivého a provokujúceho muža, blahoželal generálovi, že „očistil Španielsko od deštruktívnych síl“, čím mal namysli vyčistenie ľavicových gárd. Pre niektorých zločincov žiadal dokonca trest smrti.

V Dalího tvorbe sa často objavovali motívy Madon v svojráznom zobrazení. Keď chcel monumentálny obraz Sistine Madona priniesť na výstavu surrealizmu roku 1959, otvorenej pri príležitosti 40. výročia hnutia, André Breton tento náboženský motív kategoricky odmietol. Breton ešte predtým kvôli „fašistickým“ názorom vylúčil Dalího zo surrealistického hnutia. Dalí na to svojsky odpovedal: „Ja sám som surrealizmus.“

Napriek tomu, že sám Dalí sa v mladosti pohyboval medzi až bojovo ľavicovo orientovanými autormi, roku 1951 na obranu Franca na prvom hispano-americkom biennale prehlásil: „Picasso je Španiel. Ja tiež. Picasso je génius. Ja tiež. Picasso má 72 rokov. Ja 48. Picassa pozná celý svet. Mňa tiež. Picasso je komunista. Ja nie.“

Dalí sa roku 1951 vrátil ku Katolíckej cirkvi. Bol osobne prijatý u pápeža Pia XII. a roku 1956 mal v paláci El Prado stretnutie s Francoscom Francom. Roku 1964 dostal od španielskej vlády Veľký kríž Izabely Katolíckej, ocenenie za prácu pre národ.

S pribúdajúcimi rokmi rástol Dalího obdiv k Francovi a keď v 60. rokoch zažilo Španielsko turistický boom, všestranný umec chválil Franca za ekonomickú prosperitu, akú Španielsko dosiahlo. Prehlásil: „Jednou z najväčších kvalít, akých sa mi v živote dostalo, je to, že som mal generála Franca.“ Franca obdivoval za jeho politický koncept monarchie, považoval ju za obrovský krok pre Španielsko, ktorý môže jeho krajine zabezpečiť iba generál. „História je naše veľké zlo... Našťastie Franco je Galícičan, ktorý svojimi schopnosťami dokáže ovládnuť španielsku anarchiu.“ Komunizmus označil za ideológiu, čo sa zdiskreditovala na celom svete a ktorú držia pri živote: „iba intelektuáli a umelci, ktorí sú o päťdesiat rokov pozadu.“

Svoje priateľstvo s Francoscom spečatil maliar, rezbár a scénograf, nie-

Franco pri obhliadke obrazu La Nietísima zobrazujúceho jeho nasjatršiu vnučku Mariu del Carmen, matku francúzskeho následníka trónu Ludovíta XX.

Salvador Dalí – monarchista a obdivovateľ Franca

Salvador Dalí: Mystická Madona s ružou. Litografia. 1969

kďajší priateľ Lorcu a Bunuela, obrazom La Nietísima z roku 1974. Zobrazuje na nej Francovu Najstaršiu vnučku, Mariu del Carmen Martínez-Bordiú Franco cválajúcu na koni, v ktorom sa črtajú siluety Escorialu. Tento obraz bol oneskorene darovaný ako svadobný dar od manžela mladej šľachtickej, Alfonsa vojvodu z Anjou a Cádiz. Dalí prežil svojho obdivovaného generála o štrnásť rokov. Roku 1982 mu španielsky kráľ Juan Carlos udelil titul Marqués de Dalí de Púbol. Dalí venoval kráľovi obraz Hlava Európy, ktorý sa považuje za jeho posledné dielo. Salvador Dalí zomrel roku 1989 a jeho pohreb sa konal v Chráme svätého Petra v mestčku Figueres na španielsko-francúzskych hraniciach, kde bol Dalí pokrstený a kde dostal sviatosť prvého svätého prijímania.

V súvislosti s konceptom Francoho monarchizmu musíme spomenúť, že Španielsko ustanovil po svojej smrti za monarchiu, rozhodujúc sa medzi francúzskou a španielskou vetvou bourbonskej dynastie. Kráľ Juan Carlos už roku 1975 povýšil jedinou Francovu dcéru Carmen do šľachtického stavu ako vojvodkyňu Franco, a tento titul sa stal dedičný. Carmen Franco sa roku 1950 vydala za španielskeho šľachtica Cristóbalu Martínez-Bordiú, markíza z Villaverde, s ktorým mala sedem detí. A tu sa stáva príbeh generálových šľachtických potomkov ešte zaujímavejší. Najstaršia dcéra z tohto manželstva, Francova vnučka María del Carmel, ktorú zobrazil Salvador Dalí na slávnom obraze La Nietísima, sa vydala za vojvodu Alfonsa z dynastie Bourbon-Anjou. Napriek tomu, že manželstvo bolo po niekoľkých rokoch rozvedené, pochádza z neho vojvoda Louis Alfonso, súčasný následník francúzskeho trónu Ludovít XX. Mnohí ho považujú za novú nádej Francúzska. A práve tejto novej nádeji koluje v žilách aj krv Generála, jeho prastarého otca.

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

RECENZIA

Giddens, Anthony

Proměna intimity (sexualita, láska a erotika v moderných společnostech)

Praha, Portál, 2012

Meno britského sociológa Anthonyho Giddensa (1938) netreba zvlášť odbornej ako i laickej verejnosti predstavovať. Vo svojich dielach sa okrem sociológie zameriava na analýzu atribútov modernity a postmodernej doby. Dielo *Proměna intimity* je v poradí ďalšou odbornou štúdiou, ktorá reflektuje novosť mentality postmodernej doby a dotýka sa najsubtilnejšieho zákutia ľudskej existencie. K nej bezpochyby patrí sexualita človeka. Práve tým, že sexualita je dnes spoločensky mimoriadne prítlačivá a často skloňovanou témou, sa toto dielo javí ako obzvlášť aktuálne a obsahovo mimoriadne inšpiratívne a poučné. Dnes sme svedkami toho, že v posledných rokoch i na Slovensku registrujeme ako vzájomne kompatibilné pojmy napr. sexualita, pohlavie, láska, erotika, a ich novodobé deriváty - gender, genderová rovnosť, pornografický priemysel, agenda LGBTI osôb, prenikajú do rôznych oblastí verejného života. Tieto nové termíny evidujeme vo výchovno-edukačných osnovách, ďalej sú agendou štátnej správy a očividne zamestnávajú i členov parlamentu. Uvažovanie o sexualite človeka dnes nabera na obrátkach, a často krát sa reflexia a spoločenský diskurz vyvíja nekontrolovateľným až absurdným smerom. V tejto súvislosti možno konštatovať, že so sexualitou sa začína, a to nielen teoreticky, nebezpečne experimentovať.

Evidentne nestálosť a tekutosť, nekonzistentnosť a relativizmus sú dlhodobými sprievodnými fenoménmi postmodernej doby. Zároveň podstatne modifikujú sociálne skutočnosti najmä vnímanie rodiny ako tradičného prvku sociálneho života. Zmena sa dotýka i medziľudských vzťahov, medzi ktoré patria i vzťahy sexuálne. V tejto súvislosti sociológ Anthony Giddens hovorí o nástupe diverzifikovanej, t.j. plastickej sexuality, pre ktorú je typické, že je stále viac a viac oslobodzovaná a separovaná od reprodukcie. Zo sexuality sa stáva neukotvený spoločenským fenoménom. Na rozdiel od minulosti ide dnes o oblasť verejne pertraktovanú a mimoriadne diskutovanú. Dokonca téma sexualitý natoľko zamestnáva spoločenský diskurz, že podľa Giddensa pre sexuálnych radikálov sa tým vytvára politické bojové pole a je zároveň dôležitým médium ich emancipácie a spoločenského zviditeľnenia sa. Jedným z podstatných zámerov tematizácie sexualitý vo verejnom priestore je zásadne zmeniť doterajšie - tradičné zmysľanie a povedomie populácie o sexuálnom rozmere a založení človeka. Ako píše sociológ sexuálny život, v intenciách agendy sexuálnych minorít, nie je, resp. nemusí byť podmienený biologickým určením, t.j. samotným pohlavím človeka. Giddens v tejto súvislosti konštatuje, že myslenie a zmysľanie súčasného človeka je všeobecne a neustále atakované postmoderným diktátom postštrukturalizmu. Evidentne tento ideový pre/tlak významne podmieňuje a vzápätí de/formuje i post-

moderné reflektovanie a povedomie spoločnosti o ľudskej sexualite. Následne sexuálna identita opúšťa alebo skôr upúšťa od svojho biologického ukotvenia či biologickej identifikácie a viaže sa na voľne zvolený životný štýl. Navyše premena intimity korešponduje s postmoderným imperatívom radikálnej plurality a tolerovania životných štýlov, ktoré si čoraz viac nárokuje nielen na všeobecnú akceptáciu a rešpekt, ale aj na svoje legislatívne ukotvenie. Mimochodom v poslednom období sme zaznamenali mohutné protesty verejnosti voči legislatívnemu ošetrovaniu vzťahov LGBTI a z nich plynúcich právnych konzekvencií. Teoretická metóda dekonštruktivizmu tak nachádza praktickú a to negatívnu odpoveď v uliciach európskych veľkomiest.

V posledných desaťročiach sme svedkami toho, že sexuálne tabu je navždy minulosťou. Diagnostika doby, podľa Giddensa, by sa dala synonymicky označiť výrazom sexuálna revolúcia. Z hľadiska sociologického prístupu tento zlomový proces v oblasti ľudskej intimity je evokovaný synchronickými javmi globalizácie, ako je zvýšená geografická mobilita obyvateľstva so všetkými multikulturálnymi dôsledkami. Svoj podiel má i univerzálny prienik masmédií. Tie nás často krát veľmi ostentatívne presvedčujú, že to, čo bolo kedysi považované za perversitu je dnes bežne prítomné v našom živote. Dielo *Proměna intimity* akcentuje premenu ako i prezentovanie sexualitý vo verejnom priestore. Sexuálna intimita ako keby potrebu intímnosti istého prirodzeného studu strácala, resp. prestala si vyžadovať. Nielenže sexualita intímny priestor dobrovoľne opustila, ale stala sa verejnou komunikovaným a súčasne nezastupiteľným komerčným artiklom. Ilustratívne Giddens v kontexte tejto premeny chápe pornografiu ako komodifikáciu sexu, t.j. premenu sexu na tovar. Často krát práve sexuálne symboly sú sprievodným fenoménom v tržnom priestore, pretože veľmi účinne dokážu atakovať ľudskú predstavivosť a stimulovať predaj. Sexualita v službách trhu sa tak stáva mimoriadne dôležitou marketingovou pákou nasadenou na nič netušiacieho spotrebiteľa. Sexualita odetá do závoja predaja si vychová človeka podľa svojich predstáv, ktorým je človek konzument.

Každá etapa ľudských dejín bola a je spre-vádzaná pohľadom, víziou do budúcnosti. Rozhodovanie o smerovaní ľudskej society je síce viazané na prítomnosť, ale jeho dôsledky budú spoločensky verifikované až v nastávajúcom období. Vízia poznačená genderovou agendou je dnes realitou, ktorá podľa Giddensa podkopáva manželstvo a rodinu. Rodina ako dôležitý sociálny a sociabilizačný prvok sa stáva predmetom experimentovania. Navyše autor konštatuje, že pre súžitie osôb rovnakého pohlavia neexistujú žiadne pravidlá, ako tomu bolo v tradičnom manželstve muža a ženy, kde boli akosi prirodzene dané a spoločenskou praxou overované. V takomto prípade je tu reálna obava, že sexuálne vzťahy podľa sociológa sa môžu veľmi ľahko premeniť na pustatinu nestálych zväzkov.

EVA ORBANOVÁ

MIKULÁŠ ŠPRINC

Kým jeden bude trpieť z vás

Kým jeden bude trpieť z vás,
bude to bolesť moja,
trň môjho nepokoja:

osamotený hlas
zakričí silne, zas a zas,
hlas hĺbky, ktorá dýcha,
ktorá má právo byť,
v ktorej sa vlní ozvena
spravodlivosti. A nie pýcha
samotárskeho básnika.
Na ranu peru priložiť:
bolesť je hodná úcty.

Svet je jak stará kalika,
platia v ňom už len tucty:
slová a slová, biedny prach.

Najmä tu, a najmä tam
slobodne rečia blázni:

a to sa hádže hrach
na múr, kde ako prenáramný klam
blahobytné si visia vavríny.

Povinnosť, básnik: Žasni!
Ak nie, máš spočítané hodiny.

Ale tuná nad pohodlie
vznáša sa hlas, tvoj bronie
a žiari do mlák
jak oko orlie.
Nie inak. Tak.

Na kolenách

Aký len bude tento zahalený svet,
nad ktorým krúži teraz tvoja predtucha?
Len na kolenách človek jeho hlasom naslúcha.

Kedysi dávno, úchytikom a znevrady,
keď noci boli polárne,
obklopili ma záhady
nadzemskej hvezdárne.

Ale čo v srdci potom nechali,
bolo len smutné, neprestajné chcenie,
tá horká kvapka v každom zemskom nápoji.

Sadal som smutný popri cestách na skaly,
čakajúc vykúpenie
a úsmev Boží, ktorý všetko zahojí.

Kresba: Andrej Mišanek

Ja keď som študovala na vysokej škole, vtedy sme bývali v Krupine na lazoch, a tam som mala dvoch veľmi dobrých kamarátov sedemdesiatnikov, s ktorými som sa rozprávala na tému prvá a druhá svetová vojna. Keď som prišla na prvé prázdniny už ako vysokoškolačka videla som ako báči Batory, stareckým zrakom do diaľky zbadal, že už idem. A tak sa očistom s vidlami na hnojisku postavil a čakal kým som prišla k nemu a vravím mu: „Pomáhaj Pán Boh, báči Batory, Pochválený buď Pán Ježiš Kristus a on mi hovorí: Emília a oni už idú na vakácie...“

A tak sme si on sedemdesiatnik a ja osemnásťročná sopľňa „poonikali...“

Začnem rozhovor netradične, čiže Vašou pochvalou. Pred pár rokmi ste stvárnilu jednu z hlavných úloh v kultovom filme legendárneho českého režiséra Jána Švankmajera *Prežiť svoj život*(2010), hráte tam SVEDOMIE, ako ste prijali túto hereckú rolu?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Na úvod Vám poviem, že som veľmi hrdá na túto rolu. Pre mňa je to nevysloviteľná pocta. Zavolali mi z Koliby, že by potrebovali moju fotografiu do archívu. Ja som im povedala: „Prosím Vás dajte mi pokoj, ja som už stará, mne sa už nechce filmovať.“ No napokon nedali sa odradiť, vzápätí po mňa prišli. Porobili fotografické snímky. A potom ku mne prišiel nenápadný pán, z ktorého sa vykľul režisér Švankmajer, a povedal mi, že som ideálnym typom do jeho pripravovaného filmu. Po dvoch, troch minútach, všetko som si zväzila a uvedomila som si jednu dôležitú vec: „Do frasa mňa objavili pre film Česi, ja by som si tu ani neškrtla, keby ma režisér Ladislav Helge neobsadil do svojho prvého filmu *Biele oblaky*(1962). On bol predskokanom mojej filmovej hereckej kariéry. Česi ma objavili, oni ma aj pochovajú...“

Dovoliť si Vám položiť autoreflexívnu otázku. Myslite si, že moderný človek má svedomie?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Mal by mať. To je podstatné. Bez svedomia je človek bezcenný.

Ako by ste charakterizovali dnešnú spoločnosť z hľadiska etických konvencií?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Všetci ľudia by sa mali zamyslieť, keď sa okolo popozerajú, že je to hrôza. Mravy a morálka sa veľmi zmenili. A keby si aspoň zapamätali hlavné hriechy o pýche, lakomstve, smilstve...

Proste mali by si uvedomiť, že všetko zlé, raz vypláva na povrch. Ja už sa bojím aj zapnúť televízor, pretože furt čakám, čo, kto, koho, zavraždil, oraboval, oklamal. Klamstvo strašne nenávidím!

Položím Vám jednu otázku na telo. Strelili ste sa osobne v živote s klamstvom, pri akej príležitosti?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Akurát som si spomenula na jednu príhodu mojich detí. Mám dvoch synov krásnych, výborných ľudí. Nerada som bola, keď mi klamali. Raz som im povedala: „Deti čokoľvek urobíte, ja to vydržím, ale nesmiete ma oklamať, to jediné neznesiem.“ Keď

mali osem, desať rokov, niečo sa mi neodvážali povedať a jednoducho mi zaklamali. Ja som im na to hneď prišla. Tak som ich vyštafirovala a išli sme na prechádzku. Bolo to v Nitre. Oni boli stále v tom, že všetko je v poriadku, že nič neviem. Sadli sme si v parku na lavičku a udrala som tvrdo: „A toto ste mi prečo urobili, prečo ste ma oklamali, potom čo som vás prosila aspoň toto mi nerobte, neklamte. A pretože jediné, čo by som ja neznesla, čo by ma veľmi urazilo, keby mi niekto dal facku. Teraz odo mňa každý dostane po facke.“ Mladší Ivko, športovec, to zobral hrdinsky, mužne sa postavil do pozoru. Radko ten bol taký zajko-bojko, len tak uhýbal, ale Ivan okamžite zavelil: „Ako to stojíš, postav sa do pozoru, keď ti chce dať mamička facku.“ Poviem vám jednu dôležitú vec, keď sa s klamstvom nič nerobí, tak sme hotoví.

Pocitujete niekedy nostalgiu za detstvom, mladosťou, študentskými rokmi a prvými láskami?

To sa nedá tak povedať nostalgia, pretože každá etapa života má svoje radosti a sklamania. Jednoducho sa to musí prežiť. Akurát sa mi stáva, že si detailne viacej pamätám každú výnimočnú

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Nie je mi cudzie. Síce teraz ako zhumpľovali Bratislavu, čo z nej urobili, to je hrôza, bližšia mi je dedina, pretože ľudia sú tam čistejší, múdrejší a veselší...

Žijete v Bratislave, neuvažujete sa odsťahovať niekam na vidiek?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Viete aj to mi prišlo na um. Nuž, ale v mojom veku ako tam budem zháňať doktorov. Hrobára tam nájdem, raz dva. Keď je človek starší tu ho bolí, tu ho pchá, tu mu robí tra-ta-ta. Ste odkázaný na pomoc iných. Prídete niekam na starobu, kde vás nepoznajú. Moja veková kategória je už väčšinou vymretá. Ja teraz prídem medzi úplne neznámych mladých ľudí, ktorí ani nebudú vedieť, kto je to, čo to je, možno niekto si povie: „Aha hentú hubu som už niekedy videl... á to ste Vy?“

Ako hodnotíte svoj vzťah k mladým ľuďom?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Ja si vážim mladých ľudí. Ľudia síce tvrdia, že sa vytratila úcta, rešpekt mladších k starším. Starí ľudia sú preto väčšinou oduťi, zľaknutí. Niet sa im čo diviť. Ja keď vystrím nohu z bytu, mám vo zvyku niekomu sa prihovoriť, obyčajne ak som v autobuse, električke sa na niekoho usmejem a potom sa už prispôbim podľa situácie. Dôležitý je tu očný kontakt a úsmev, ktorý je účinný.

A čo robíte teraz, háčujete, štrikujete?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Po takmer dvadsiatich rokoch som dostala menšiu ponuku zahrat' si v jednej časti slovenského seriálu *Búrlivé víno*, v ktorom som stvárnila vedľajšiu úlohu pani Kamilu Dupont. Režisérom spomínaného seriálu je Branislav Mišík. Okrem toho, objavím sa aj v jednej časti televízneho seriálu *Ochrancovia*. Hráam tam Johanku Taligovú, ktorá má presne toľko rokov ako ja. Je to aj darček k mojim sedemdesiatim siedmym narodeninám, ktoré oslávim v júni.

Veríte v Boha?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Samozrejme, že verím. Jedine on nás môže zachrániť. Pán Boh je mojím prvým aj posledným útočiskom. Presne to povedal aj ruský spisovateľ Bulat Okudžava vo svojej Večnej piesni, ktorú mi krásne prebásnil Zoro Laurinc:

Pokým sa zem ešte otáča, pokým vie ešte slnko hriať
daj Bože, daj prosím každému, čo sám by raz túžil mať.
Filozofom daj múdrosti, úteky daj zbabelcom
grošík daj tomu kto ho nemá a spomeň si, že tiež som.
Pokým sa zem ešte otáča, Bože môj ty všetko smieš,
kto túži spíjať sa mocou, nech má ju ak ty to chceš.
Úlavu daj tým čo lopotia, nech noc ich prikrýva snom,
Kainom daj zmier, náruč Ábelom a spomeň si, že tiež som.
Ja viem ty všetko zmôžeš, verím ti prosím znaj,
ako vo vojnách veria padlí, že smrťou si vykúpi raj.
Ako veria všetky ústa, že vzyvať tvoje meno sa smie
ako zúfalo veríme seba, hoc nevieme čo činíme,
Hospodin ty môj Bože, je štastie, že ťa mám,
veď zem, aj keď sa stále otáča sama sa pýta kam.
Pokým jej však ešte zostáva daky čas čo len jedným dňom,
daj každému po čom túži a spomeň si, že aj ja tu som.

Na záver, aký odkaz by ste chceli zanechať našim čitateľom?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Mám vás rada, opatrujte sa a pomodlite sa za mňa...

Zhovárал sa EMANUEL ORBAN

Vyznania

herečky, šansonierky Emílie Došekovej

*Emíliu Doškovú (1937) slovenskí televízni diváci poznajú z filmov *Ne pokojná láska*(1975), *Kúpeľňový hráč*(1988), *Dido*(1991), *Keby som mal pušku*(1971), *Kruté radosti*(2002)... Je autorkou rôznych televíznych scenárov, v sedemdesiatych rokoch minulého storočia uvádzala svoj prvý recitál *Edede Bedede*, v ktorom zaklopala prvý raz na dvere šansónu...*

spomienku z detstva dokonca aj s vôňami, chuťami a replikami, ale nie to čo sa včera stalo.

Aké ste mali detstvo?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Nebolo to ľahké. Druhá svetová vojna. Ako osemročná som prišla o otecka. Bol dôstojník, padol v boji. Bola to ťažká rana najmä pre moju mamičku. Môžem Vám povedať, že som bola veľmi dobre vytrénovaná do dnešnej doby. Viete my sme sa v detstve veľa nadobrievali. No na druhej strane boli sme radi, že skončila vojna, že sme sa predrali cez smútky, prišli sme o otcov...

Kto Vám vtedy podal pomocnú ruku?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Mamička dostávala tisíc korún na mesiac, aby sme prežili. Až v štyridsiatom siedmom, začala dostávať dôchodok po oteckovi a sirotské. Náš život sa konečne aspoň trošku učlovečil. Aj dnes majú niektorí ľudia veľmi ťažký život. Budúcnosť sa musí prežiť, nič sa nedá robiť, treba vydržať, musíme sa prebít.

No poďme k príjemnejším témam. Ako ste sa

dostali k svojej profesii, konkrétne čo Vás osobne podnietilo vydať sa na hereckú dráhu?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Vzťah k poézii a divadlu prebudila vo mne moja mamička, s ktorou som sa už ako dieťa hrávala rozprávkové divadlo. Mojm milovaným básnikom je Milan Rúfus, ktorého osobne považujem dodnes za celosvetovú špičku. Jeho básne sa dajú čítať furt, dookola. Z jeho poézie som vytvorila aj šansónový večer *Nepýtaj sa moja dcéra*, kto má kľúče od jazera... Srdcu je mi blízky aj svätý František Saleský, ktorý ma oslovil svojím spôsobom života. Zbožňujem jeho báseň *Modlitba starnúcich*(1567): „Pane ty vieš, že starnem, nedopusti, aby som podľahla táravosti a utkvelej predstave, že sa musím ku všetkému vyjadriť, oslobod' ma od túžby napravovať' záležitosti svojich blízkych, nedopusti, aby som recitovala nekonečné maličkosti, prepožičaj mi krídla, aby som sa vždy dostala k veci, zapечат' mi ústa, keď sa chystám rozprávať o svojich trápeniach a problémoch. Pribúda ich zároveň s mojím vekom a hovoriť o nich sa stáva sladším. Pouč ma o najcennejšom, že aj ja sa môžem niekedy myliť, zariad', aby ma zaujímali veci iných bez toho, aby som strkala do nich nos, aby som dokázala pomáhať a pritom nekomandoval'. Mám obrovskú zásluhu múdrosti aj skúsenosti. A je večná škoda, že ich nemôžem použiť, ale vieš Pane chcem si uchrániť niekoľko priateľov dokonca života.“

Okrem herectva viem, že sa venujete spevu, šansónu. Aké emócie vo Vás evokuje spomínaný hudobný žáner?

EMÍLIA DOŠEKOVÁ: - Dvanásť rokov som bola v angažmá v divadle v Nitre, ktoré mi veľmi veľa dalo, rada na toto obdobie spomínam. Strela som tam vynikajúcich režisérov. Jedným z nich bol Karol Spišák, ktorý ma obsadil do hlavnej úlohy v Čapkovvej hre *MATKA*. Spomínaná hra uzavrela moju divadelnú kariéru. Ja som mala vtedy tridsať tri rokov, robila som to s veľkou vďačnosťou a úctou. Po tejto životnej etape som sa dala na spev, pretože prostredníctvom neho sa človek skôr priblíži k divákovi, ako cez divadlo. V divadle máte určenú rolu, máte daný text, daný problém a je len na Vás ako ho vyriešite, čiže ponúknete divákovi. V šansóne nesiete svoju vlastnú kožu na trh. Pre šansón som sa rozhodla z jediného dôvodu. Už dlhý čas ma prestala naplňať práca v divadle, prišli prvé zárodoky komercie, všade len samá pop music, proste nelákal ma tanec... Ja som bola skôr taký asketický typ.

Z Vášho rozprávania usudzujem, že ste taký typický dedinský človek, vyrastali ste na lazoch, mesto je Vám cudzie?

